NPLW Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie

Datum: 29 januari 2024

College van Burgemeester en Wethouders
Gemeente Nieuwkoop (ZH)
Postbus 1
2460 AA TER AAR

Betreft: Het narratief (verhaal) van de lokale warmtetransitie

Geacht college van Burgemeester en Wethouders,

We kijken terug op een enerverend 2023, een jaar waarin het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW) is gestart met als doel om alle gemeenten te ondersteunen met het realiseren van de warmtetransitie.

Het afgelopen jaar hebben de accounthouders van het NPLW alle gemeenten en provincies bezocht. Dit heeft ons inzicht gegeven in waar gemeenten staan in de warmtetransitie en wat zij nodig hebben om hun regierol hierbij te kunnen pakken. Op basis hiervan hebben wij een meerjarenprogramma opgesteld, worden er kennisproducten ontwikkeld en netwerkbijeenkomsten georganiseerd.

Afgelopen jaar hebben veel lokale bestuurders ons ook gevraagd om een duidelijk verhaal over de warmtetransitie op te stellen. Hier zijn we mee aan de slag gegaan en met onze partners BZK, EZK, VNG, IPO en Netbeheer Nederland, UvW en Aedes is het narratief in bijgevoegd boekje tot stand gekomen. Het geeft uitleg over de noodzakelijke warmtetransitie, biedt handelingsperspectief en benadrukt ook de cruciale rol van bewoners en gebouweigenaren. Het narratief is geschreven met de raadsleden als doelgroep. Zij kunnen (delen uit) het verhaal uiteraard breder benutten voor bijvoorbeeld communicatie naar bewoners, of andere partijen.

Het narratief sluit aan bij de transitievisie warmte (TVW), die u al heeft vastgesteld. De TVW geeft als beleidsdocument een eerste richting aan de aanpak van het isoleren en aardgasvrij maken van de gebouwde omgeving en benoemt hiervoor 'startwijken' als vertrekpunt. In het boekje is een behulpzaam stroomschema 'TVW techniek en communicatie' toegevoegd, om gemeenten te ondersteunen in de communicatie naar betrokkenen.

In het nieuwe jaar blijven we ons volop inzetten om uw gemeente te helpen met het versnellen van de warmtetransitie. Regionaal organiseren we in het eerste kwartaal de bestuurlijke doe-ateliers. Tijdens deze bijeenkomst bespreken we gezamenlijk de voortgang, kansen en belemmeringen op het gebied van bijvoorbeeld netcongestie en de volgende stappen die u en andere gemeenten kunnen gaan zetten.

Graag ontmoeten we elkaar binnenkort via de doe-ateliers. Voor nu kijken we in elk geval uit naar een vruchtbare samenwerking in het komende jaar, waarbij het vieren van successen minstens zo belangrijk is als het bespreken van de uitdagingen. Voor vragen kunt u contact opnemen met de NPLW-accounthouder voor uw gemeente. Deze kunt u vinden op onze website NPLW.nl

Ook in 2024 gaan we graag samen met u op weg naar aardgasvrije buurten, wijken en dorpskernen!

Met vriendelijke groet,

Maureen van Eijk

Maureen van Eijk
Directeur Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie

NPLW Nationaal Programma **Lokale Warmtetransitie**

De lokale warmtetransitie

Het narratief

Uitgave januari 2024

Inhoud

Voorwoord 4

Waarom de warmtetransitie? 5

Wat is het doel? 5

Energievraag verminderen en bronnen verduurzamen 6

Gemeenten als regisseur in de lokale warmtetransitie 7

Hoe gaan we onze wijken en dorpen verwarmen? 9

Concrete plannen en goede communicatie nodig voor alle betrokkenen 10

De transitie is volop gaande, duidelijkheid geven is essentieel 11

Bijlagen

Stroomschema TVW techniek en communicatie 12

Toelichting op het stroomschema 'TVW techniek en communicatie' 14

Voorwoord

Beste lezer,

In ons eerste jaar hebben we inzicht gekregen in waar gemeenten staan en wat ze nodig hebben om de lokale warmtetransitie te kunnen uitvoeren. Een van de behoeftes die heel duidelijk naar voren kwam, is hét gezamenlijke verhaal. Het verhaal over wat we verstaan onder de lokale warmtetransitie, waarom deze van belang is en wat ervoor nodig is om gebouwen aardgasvrij te maken. Hier hebben we ons voor ingespannen en daarom presenteren we u hierbij het narratief. Het resultaat van de inspanningen van NPLW, BZK, EZK, VNG, IPO en Netbeheer Nederland, UvW en Aedes.

Heldere en open communicatie tussen en met alle partijen is essentieel als we de warmtetransitie willen laten slagen. Ter ondersteuning van de communicatie door gemeenten is het stroomschema 'TVW techniek en communicatie' toegevoegd. Het stroomschema laat zien hoe gemeenten betrokken partijen per buurt, wijk en dorpskern, kunnen informeren over hun plannen uit de transitievisie warmte (TVW). Dit geeft bewoners en andere partijen duidelijkheid en handelingsperspectief.

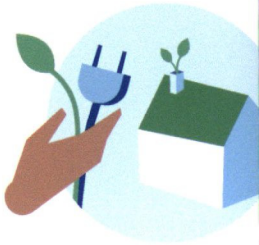
In ons streven naar een helder en eenduidig verhaal voor lokale bestuurders, hopen we u met dit narratief op weg te helpen met de volgende stappen die nodig zijn. Dit verhaal biedt niet alleen handelingsperspectief, maar geeft ook richting en benadrukt wat essentieel is voor de lokale warmtetransitie. Het onderstreept de regierol van gemeentes in dit proces.

Samen zijn we goed op weg naar aardgasvrije buurten, wijken en dorpskernen!

Met vriendelijke groet,

Maureen van Eijk
Directeur Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie

Waarom de warmtetransitie?

We zitten midden in een warmtetransitie die niet alleen invloed heeft op de manier waarop we onze gebouwen verwarmen en van warm water voorzien, maar op onze hele leefomgeving.

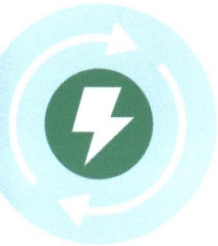
Dat we zo'n grote verandering doormaken, heeft te maken met het snel veranderende klimaat en de wens om de aarde leefbaar te houden voor toekomstige generaties. De kosten als gevolg van niets doen, worden steeds hoger. Daarnaast zijn de gasprijzen nog steeds hoog en is de ontwikkeling van de gasprijs onzeker. Steeds meer huishoudens kunnen hun energierekening niet of nauwelijks betalen. Bovendien willen we niet meer afhankelijk zijn van gas uit Rusland en in Groningen zetten we een punt achter de gaswinning. Dit alles samen maakt dat we onze gebouwen anders gaan verwarmen. We willen dat huizen goed verwarmd blijven, dat mensen weten waar ze aan toe zijn en dat warmte betaalbaar is. De warmtetransitie raakt voor een groot deel van de inwoners immers direct aan hun budget of zelfs hun bestaanszekerheid.

Wat is het doel?

In 2050 is elk gebouw aardgasvrij. In het Klimaatakkoord (2019) hebben we afgesproken dat in 2030 onder regie van de gemeenten 1,5 miljoen woningen en andere gebouwen zijn verduurzaamd of aardgasvrij zijn gemaakt.

Hiermee dragen gemeenten bij aan de landelijke doelstelling om tot en met 2030 2,5 miljoen woningen en 120.000 utiliteitsgebouwen te isoleren, 500.000 warmtenetaansluitingen te realiseren en 1 miljoen hybride warmtepompen in bestaande gebouwen te plaatsen.

Energievraag verminderen en bronnen verduurzamen

Energie die je niet gebruikt, hoef je ook niet op te wekken, te importeren of te transporteren. Daarom willen we vooral dat we minder energie gaan gebruiken, door te isoleren en door slimmer met onze energie om te gaan.

Voor de overgebleven energievraag hebben we duurzame warmtebronnen nodig om onze gebouwen te verwarmen en te koelen. In deze transitie zijn alle duurzame bronnen nodig om warmte te leveren. Denk aan duurzaam opgewekte elektriciteit zoals wind en zon, restwarmte, warmte uit de lucht, water of ondergrond en duurzame gassen. We hebben al deze bronnen nodig om het aardgas dat we nu gebruiken in de gebouwde omgeving te vervangen. We doen steeds meer elektrisch, zowel gebruik als opwek. Denk aan elektrische auto's, zonnepanelen en warmtepompen. Dat is goed nieuws, maar betekent ook een zwaardere belasting voor het elektriciteitsnet, dat nu op veel plekken in Nederland overbelast raakt. Al deze veranderingen vragen om goede afstemming tussen provincies en netbeheerders omdat het veel investeringen, tijd en een zorgvuldige planning vraagt. We moeten elektriciteitsnetten verzwaren, beter benutten en slimmer gebruiken.
De planning voor dat verzwaren is mede afhankelijk van de plannen die gemeenten hebben voor de verduurzaming van hun wijken, dorpen en bedrijventerreinen. Hoe concreter die plannen zijn, hoe beter netbeheerders in afstemming kunnen bepalen welke netten zij het eerst moeten verzwaren.

Gemeenten als regisseur in de lokale warmtetransitie

Gemeenten hebben, zoals afgesproken in het Klimaatakkoord, de regierol in de lokale warmtetransitie. Zij kennen de lokale situatie en zien waar mogelijkheden zijn om het vervangen van aardgas te combineren met bijvoorbeeld het vervangen van het riool of grootschalige wijk- of dorpsverbetering.

Bovendien hebben gemeenten nauw contact met de lokale spelers en hebben zij het beste zicht op initiatieven en de wensen en zorgen van gebouweigenaren en gebruikers. Gemeenten geven zorgvuldig invulling aan deze regierol en moeten daarop zijn toegerust. Hiervoor hebben zij de juiste bevoegdheden en uitvoeringscapaciteit nodig, evenals de middelen om de maatregelen haalbaar, betaalbaar en rechtvaardig te laten zijn voor de samenleving.

Uitvoeringscapaciteit

Er zijn sinds 2023 en tot tenminste 2030 middelen beschikbaar om de uitvoeringscapaciteit bij de gemeenten structureel te versterken via de CDOKE-regeling. Deze middelen zijn beschikbaar voor de taken die voortkomen uit het Klimaatakkoord. Gemeenten worden daarnaast landelijk ondersteund door het Nationaal Programma Lokale Warmtetransitie (NPLW). Zo is er extra geld beschikbaar om op regionaal niveau en ook met provincies samen te werken en zo kennis en capaciteit te bundelen.

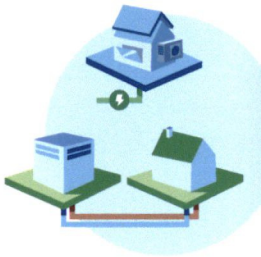
Bevoegdheden

De bevoegdheden om de regierol van gemeenten zorgvuldig in te vullen, worden versterkt. Het Wetsvoorstel gemeentelijke instrumenten warmtetransitie (Wgiw) is aangeboden aan de Tweede Kamer. De geplande inwerkingtreding is januari 2025. Via deze wet kunnen gemeenten, na een zorgvuldige procedure, gebieden aanwijzen, waarin op een door hen uitgestippeld tijdspad het gasnet vervangen wordt door een duurzaam alternatief. Gemeenten krijgen met het wetsvoorstel collectieve warmte (Wcw) de regie in de ontwikkeling van warmtenetten. In de Wcw is opgenomen dat warmtebedrijven voor de levering van warmte een publiek meerderheidsbelang krijgen of in handen komen van een warmtegemeenschap. De prijs van warmte is door deze wet niet langer gekoppeld aan de gasprijs en de warmtebronnen voor een warmtenet moeten duurzaam zijn. De geplande inwerkingtreding is ook hier 1 januari 2025.

Haalbaar en betaalbaar alternatief

Deze warmtetransitie slaagt alleen als iedereen mee kan doen. Om de nieuwe bevoegdheden in te kunnen zetten, moeten gemeenten aan bewoners en eigenaren een haalbaar en betaalbaar aanbod doen. Inmiddels is een breed aanbod aan subsidies en financieringsinstrumenten voor bewoners en gebouweigenaren ontwikkeld waarmee het Rijk verwacht dat iedereen in staat wordt gesteld om zijn gebouw te verduurzamen. Zo zijn er verschillende subsidies beschikbaar voor woningeigenaren, vve's, warmtebedrijven en woningcorporaties en kunnen woningeigenaren voor financiering terecht bij het Warmtefonds. Woningeigenaren met een inkomen tot € 60.000,- kunnen hier een renteloze lening afsluiten.

Hoe gaan we onze wijken en dorpen verwarmen?

Gemeenten maken plannen voor een gebied in afstemming met inwoners, of soms op initiatief van bewoners. Gemeenten gaan als regisseur, gebied voor gebied, duidelijkheid bieden aan bewoners en gebouweigenaren over het alternatief voor aardgas en het bijbehorende tijdspad.

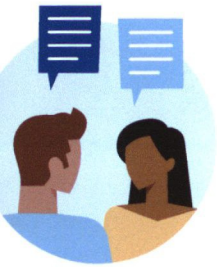
De gemeenteraad stelt het omgevingsplan vast en kan kaders stellen voorafgaand aan het warmteprogramma en uitvoeringsplan. Die plannen worden ook afgestemd op de kenmerken van een gebied.

Is er relatief dichte bebouwing en een duurzame warmtebron? Dan is een warmtenet vaak de meest logische optie om te onderzoeken. Daarbij is een warmtenet in vrijwel alle gevallen een minder zware belasting voor het elektriciteitsnet dan een elektrisch alternatief.

Is er minder bebouwing? Gemeenten kunnen dan ook kijken naar bijvoorbeeld de mogelijkheden van kleinschalige innovatieve lage temperatuur warmtenetten.

Zijn warmtenetten geen optie, dan zijn bij goed te isoleren gebouwen (vaak gebouwen gebouwd vanaf 1992) volledig elektrische warmtepompen het beste alternatief.

Zijn zowel warmtenetten als volledig elektrische warmtepompen voor de komende 10 jaar nog geen optie, dan is isoleren in combinatie met een hybride warmtepomp een tussentijdse oplossing. In specifieke gebieden kan een hybride warmtepomp in combinatie met isolatie en duurzame gassen de enig mogelijke eindoplossing zijn. Maar de beschikbaarheid van groen gas is naar verwachting ook richting 2050 zeer beperkt voor de gebouwde omgeving. Ditzelfde geldt voor waterstof. Wachten op groen gas of waterstof als oplossing is daarom geen optie.

Concrete plannen en goede communicatie nodig voor alle betrokkenen

Om invulling te geven aan de regierol heeft iedere gemeente een transitievisie warmte vastgesteld. Hierin staat voor de periode tot en met 2030 op hoofdlijnen uitgewerkt welke wijken en kernen op welke wijze van duurzame warmte worden voorzien.

Niet overal is deze visie al duidelijk uitgewerkt en gecommuniceerd. Voor de komende periode is het belangrijk om duidelijkheid te bieden over de gebieden waar:

a. komende 10 jaar naar verwachting wordt gestart met de aanleg van een warmtenet,
b. een andere collectieve aanpak wordt voorzien (bijvoorbeeld gezamenlijke isolatie),
c. all-electric warmtepompen technisch gezien de best mogelijke optie zijn en
d. het nog niet duidelijk is wat er komende 10 jaar de best mogelijke optie is.

Bij deze laatste optie is isolatie en installatie van een hybride warmtepomp een goede (tussen)oplossing. Heldere communicatie creëert vertrouwen en voorkomt onnodige kosten. Bijvoorbeeld doordat bewoners investeren in een warmtepomp op een plek waar de komende 10 jaar een warmtenet komt, of dat het lokale gasnet in stand gehouden moet worden voor een handvol gebouwen, of dat een wijkgebonden overstap naar een volledig elektrische warmtepomp niet lukt omdat er op het elektriciteitsnet geen ruimte blijkt te zijn om aan te sluiten.

De transitie is volop gaande, duidelijkheid geven is essentieel

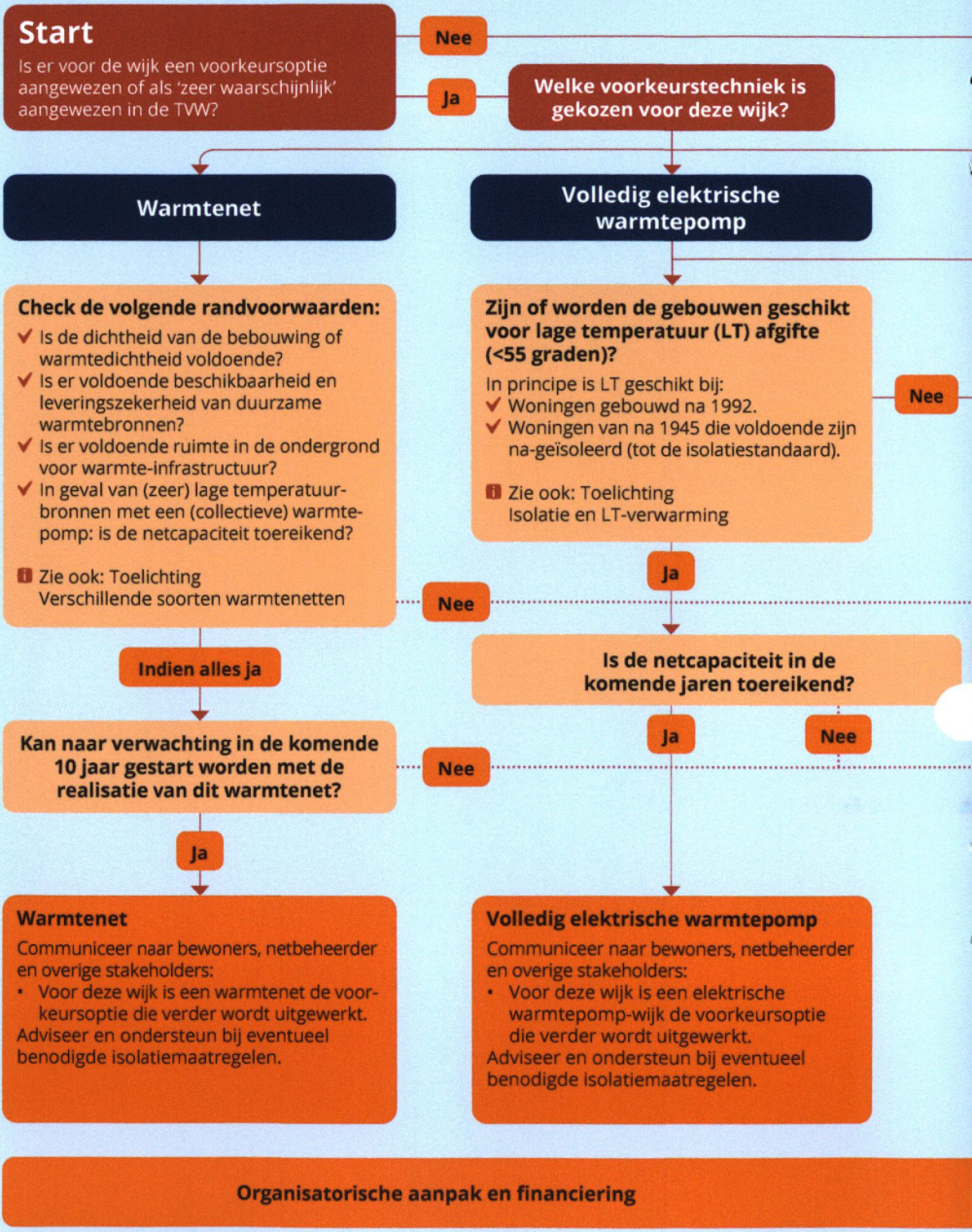
We zijn onderweg, maar om in beweging te blijven, is nog meer duidelijkheid en handelingsperspectief nodig – ook vanuit het Rijk.

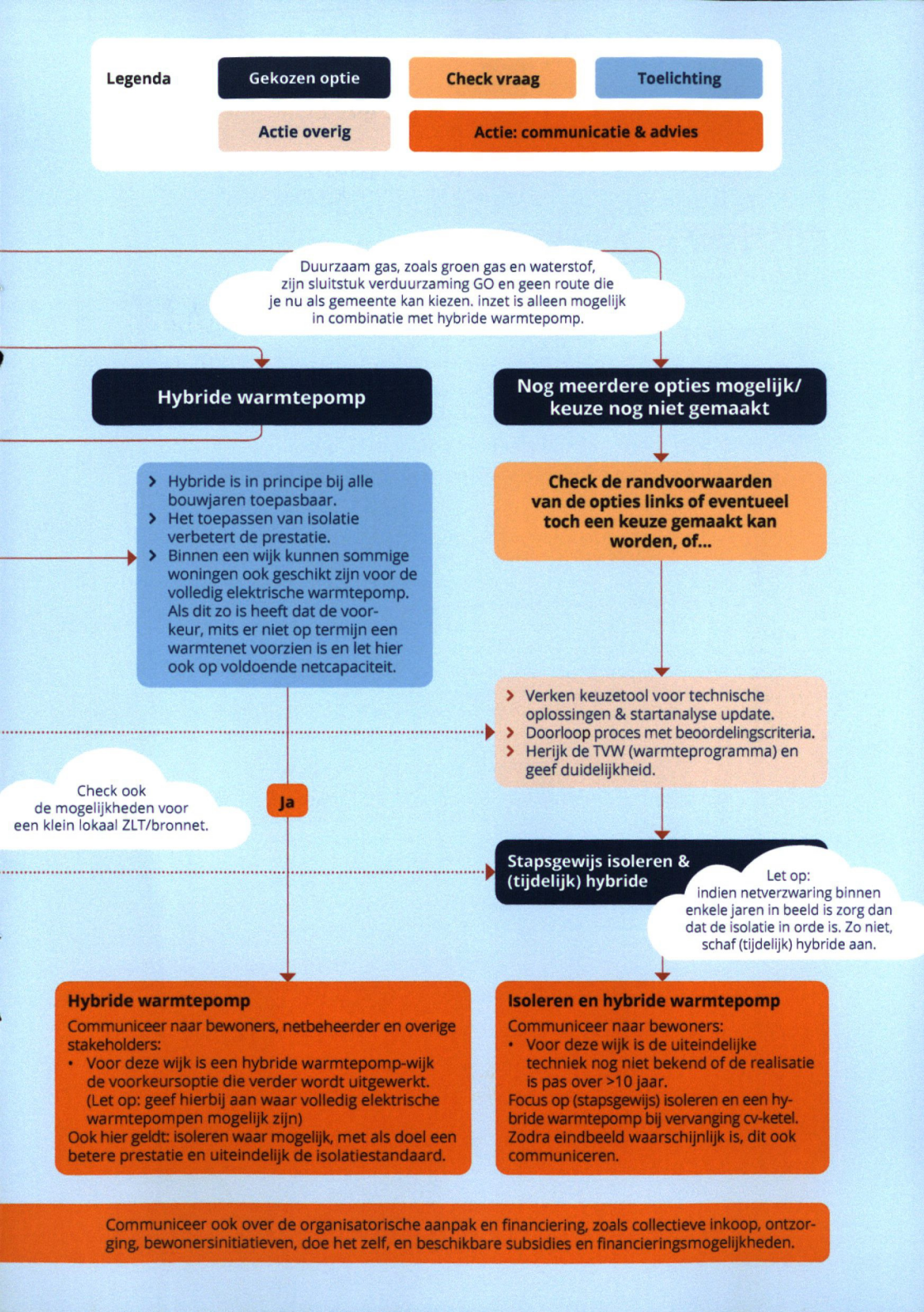
Deze noodzakelijke transitie kan alleen slagen als alle betrokkenen – overheden, corporaties, netbeheerders, energiebedrijven, bouwers en installateurs, maatschappelijke instellingen, bewonerscollectieven en natuurlijk de huishoudens en bedrijven zelf – ieder vanuit hun eigen verantwoordelijkheid bijdragen aan dit gedeelde doel. Dat betekent dat bewoners en gebouweigenaren ook moeten begrijpen wat de transitie inhoudt en hier achter staan. Iedereen heeft een stukje van de puzzel in handen. Samen maken we dit tot een succes!

Bijlage

Stroomschema TVW techniek en communicatie

Uitgangspunt: Gemeenten hebben reeds een transitievisie warmte opgesteld.
Doel: Het schema ondersteunt gemeenten in hoe er o.b.v. van de TVW actief kan worden gecommuniceerd naar betrokken partijen voor het bieden van handelingsperspectief.

Legenda
Gekozen optie
Check vraag
Toelichting
Actie overig
Actie: communicatie & advies
Duurzaam gas, zoals groen gas en waterstof, zijn sluitstuk verduurzaming GO en geen route die je nu als gemeente kan kiezen. inzet is alleen mogelijk in combinatie met hybride warmtepomp.
Hybride warmtepomp
Nog meerdere opties mogelijk/ keuze nog niet gemaakt
Hybride is in principe bij alle bouwjaren toepasbaar.
Het toepassen van isolatie verbetert de prestatie.
Binnen een wijk kunnen sommige woningen ook geschikt zijn voor de volledig elektrische warmtepomp. Als dit zo is heeft dat de voorkeur, mits er niet op termijn een warmtenet voorzien is en let hier ook op voldoende netcapaciteit.
Check de randvoorwaarden van de opties links of eventueel toch een keuze gemaakt kan worden, of...
Verken keuzetool voor technische oplossingen & startanalyse update.
Doorloop proces met beoordelingscriteria.
Herijk de TVW (warmteprogramma) en geef duidelijkheid.
Check ook de mogelijkheden voor een klein lokaal ZLT/bronnet.
Ja
Stapsgewijs isoleren & (tijdelijk) hybride
Let op: indien netverzwaring binnen enkele jaren in beeld is zorg dan dat de isolatie in orde is. Zo niet, schaf (tijdelijk) hybride aan.
Hybride warmtepomp
Communiceer naar bewoners, netbeheerder en overige stakeholders:
Voor deze wijk is een hybride warmtepomp-wijk de voorkeursoptie die verder wordt uitgewerkt. (Let op: geef hierbij aan waar volledig elektrische warmtepompen mogelijk zijn)
Ook hier geldt: isoleren waar mogelijk, met als doel een betere prestatie en uiteindelijk de isolatiestandaard.
Isoleren en hybride warmtepomp
Communiceer naar bewoners:
Voor deze wijk is de uiteindelijke techniek nog niet bekend of de realisatie is pas over >10 jaar.
Focus op (stapsgewijs) isoleren en een hybride warmtepomp bij vervanging cv-ketel. Zodra eindbeeld waarschijnlijk is, dit ook communiceren.
Communiceer ook over de organisatorische aanpak en financiering, zoals collectieve inkoop, ontzorging, bewonersinitiatieven, doe het zelf, en beschikbare subsidies en financieringsmogelijkheden.

Bijlage
Toelichting op het stroomschema 'TVW techniek en communicatie'

Het stroomschema 'TVW techniek en communicatie' is een weergave van het proces dat gemeenten kunnen doorlopen om betrokken partijen goed te informeren over hun plannen uit de transitievisie warmte (TVW). De tekst in het stroomschema dient als aanzet voor de communicatie, en is niet leidend. Het communiceren van de plannen biedt bewoners, gebouweigenaren en andere betrokken partijen duidelijkheid en handelingsperspectief.

Het bieden van dit handelingsperspectief gebeurt door een check te doen op de huidige TVW en hierover nadrukkelijk(er) te communiceren. Wordt er in de komende 10 jaar mogelijk een warmtenet aangelegd of is er voldoende netcapaciteit voor de realisatie van een wijk met volledig elektrische warmtepompen? Informeer bewoners, gebouweigenaren en andere betrokken partijen over de meest voor de hand liggende optie. Maak ook duidelijk dat dit nog geen definitieve keuze is en de haalbaarheid van de voorkeurstechniek nader verkend wordt met de betrokken partijen. Dit biedt helderheid. Woningcorporaties kunnen hier vervolgens hun renovatieplannen op afstemmen, netbeheerders geeft het informatie om prioriteiten te stellen bij het versterken van de infrastructuur, bewoners kunnen een betere afweging maken welke verduurzamingsmaatregelen zij zelf kunnen treffen. Zo houden we de vaart in de verduurzaming van de gebouwde omgeving.

Is er voor wijken nog geen keuzes gemaakt? Ook hier geldt dat communiceren naar de betrokken partijen belangrijk is. Voor bewoners en gebouweigenaren kan isoleren en/of (tijdelijk) een hybride warmtepomp aanschaffen dan een goede optie zijn.

Hoe loop je het schema door?
Het schema begint bij start, met de vraag: Is er voor een specifieke wijk binnen de TVW een voorkeursoptie is aangewezen?

Is het antwoord 'nee', dan eindig je in de laatste kolom "Nog meerdere opties mogelijk/keuze nog niet gemaakt", met de genoemde suggesties. Ook hierbij geldt dat communiceren over deze situatie belangrijk is, omdat het betrokkenen duidelijkheid biedt. Voor bewoners en gebouweigenaren kan investeren in isolatie en/of in een (tijdelijke) hybride warmtepomp een goede optie zijn.

Is het antwoord 'ja', dan ga je verder naar de voorkeurstechniek en loop je de randvoorwaarden na.

Toelichting keuze techniek
Er zijn drie voorkeurstechnieken mogelijk (warmtenet, volledig elektrische en hybride warmtepomp). De technieken hebben enkele randvoorwaarden die gemeenten (ambtenaren) langsgaan als check.

Warmtenetten: indien aan alle checks wordt voldaan, volgt de vraag of je binnen de komende 10 jaar verwacht dat het warmtenet wordt aangelegd. Het antwoord op deze vraag is bepalend voor de manier waarop de gemeente kan communiceren naar betrokken partijen.

Randvoorwaarde
Is er binnen 10 jaar een warmtenet? Communiceer dan over de mogelijke komst van het warmtenet en adviseer en ondersteun bij eventueel benodigde isolatiemaatregelen. Is er geen warmtenet binnen 10 jaar? Communiceer dit en informeer bewoners en gebouweigenaren over de duurzame stappen die zij kunnen zetten, zoals isolatie en de (tijdelijke) aanschaf van een hybride warmtepomp.

Elektrische warmtepompen: hiervoor geldt dat een woning na 1992 gebouwd moet zijn, of dat een oudere woning voldoende na-geïsoleerd is (tot isolatiestandaard). De woning is dan qua isolatie geschikt voor een volledig elektrische warmtepomp. De vervolgvraag over de netcapaciteit, is bepalend voor wanneer je betrokkenen laat investeren in deze techniek.

Randvoorwaarde
In veel gebieden loopt het laagspanningsnet tegen de maximale capaciteit aan, daarom volgt de vraag of de netcapaciteit toereikend is. Als het antwoord 'ja' is, moet duidelijk gecommuniceerd worden over de mogelijkheid tot volledig elektrische warmtepompen. Is het antwoord 'nee', dan is isoleren een goede optie. De keuze voor een (tijdelijke) hybride warmtepomp is afhankelijk van de termijn die de netbeheerder nodig heeft om het net te verzwaren. Geeft de netbeheerder aan dat netverzwaring binnen drie jaar mogelijk is? Communiceer dan dat betrokkenen het beste kunnen wachten, hun isolatie op orde kunnen brengen en dat ze over enkele jaren kunnen investeren in een volledig elektrische warmtepomp in plaats van een hybride warmtepomp.

Hybride warmtepompen: deze optie is geschikt in bijna alle situaties waarbij de bouwjaren/ isolatieniveau niet voldoen aan die van de volledig elektrische warmtepomp, en waar geen warmtenet wordt aangelegd. In sommige gevallen is de hybride warmtepomp het eindbeeld in combinatie met duurzaam gas, zoals groen gas of waterstof. Belangrijk om hierbij te vermelden, is dat duurzaam gas zeer beperkt beschikbaar is.

Vragen?
Mail naar nplw.helpdesk@rvo.nl

